

В. І. Бабич, ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

**ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ ДО ВИХОВАННЯ СОЦІАЛЬНО ЗДОРОВИХ ПІДЛІТКІВ –
ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
У ВНЗ**

Бабич В.І.

Формування мотивації майбутніх учителів до виховання соціально здорових підлітків – важлива складова професійної підготовки у ВНЗ

Стаття присвячена актуальним питанням виховання соціального здоров'я сучасних підлітків. Важливе місце у статті відводиться пошуку шляхів вирішення проблеми виховання соціально здорової молоді взагалі та підлітків зокрема. Особливе місце у статті відведено окремим аспектам удосконалення процесу підготовки майбутніх учителів до виховання соціально здорових підлітків. Актуалізується питання розробки нових форм, методів та методичних прийомів навчання студентів педагогічних спеціальностей з урахуванням специфіки проблеми формування соціального здоров'я сучасних підлітків. З метою вирішення питання формування у майбутніх учителів мотивації до формування соціального здоров'я у підлітків пропонуються авторські розробки, зокрема методичні прийоми навчання, спрямовані на вироблення у студентів інтересу до проблеми виховання соціально здорової молоді, бажання поповнювати знання у зазначеному контексті, здійснення цього процесу на практиці у загальноосвітніх навчальних закладах тощо.

Ключові слова: соціальне здоров'я, професійна підготовка, майбутні учителі.

Бабич В.И.

Формирование мотивации будущих учителей к воспитанию социально здоровых подростков – важная составляющая профессиональной подготовки в ВУЗе

Статья посвящена актуальным вопросам воспитания социального здоровья современных подростков. Важное место в статье выделяется поиску путей решения проблемы воспитания социально здоровой молодежи вообще и подростков в частности. Особенное место в статье выделяется отдельным аспектам усовершенствования процесса подготовки будущих учителей к воспитанию социально здоровых подростков. Актуализируется вопрос

розробки нових форм, методів і методических прийомів обучения студентів педагогических спеціальностей с учетом специфіки проблеми формування соціального здоров'я сучасних підлітків. С целью решения вопроса формування у майбутніх учителів мотивації к формуванню соціального здоров'я у підлітків пропонуються авторские розробки, в частности методические приемы обучения, направленные на выработку у студентів інтереса к проблеме воспитания социально здоровой молодежи, желание пополнять знания в указанном контексте, осуществление этого процесса на практике в общеобразовательных учебных заведениях и т.п.

Ключевые слова: соціальне здоров'я, професійна підготовка, майбутні вчителі.

У теперішній час актуальність проблеми підготовки майбутніх учителів до виховання соціально здорових підлітків наврядчи в кого викликає сумніви, оскільки, по-перше, останнім часом проблеми у контексті погіршення соціального здоров'я молоді є все більше помітними навіть звичайній людині, по-друге, виховання в учнів бажання повноцінно реалізуватись у житті, формування спрямованості до законслухняності, стриманої статевої поведінки, створення у майбутньому фізично і соціально здорової сім'ї і т.д. наврядчи можливе без розумного втручання до цього процесу загальноосвітніх навчальних закладів взагалі та сучасного педагога зокрема.

Таким чином, навчаючись у ВНЗ, майбутні педагоги мають отримати відповідну підготовленність до виховання соціально здорової молоді. Надзвичайно важливе значення у зазначеному контексті відіграє формування у майбутніх учителів мотивації до здійснення вищезазначеного процесу. А це, у свою чергу, вимагає підбору відповідних методів та методических прийомів навчання. Не зважаючи на наявність нині перевірених практикою методів навчання, застосування яких сприятиме формуванню мотивації у студентів до майбутньої професійної діяльності, на наш погляд, доцільно також здійснювати пошук у контексті авторських розробок, зокрема методических прийомів, які б більш чітко враховували специфіку процесу підготовки студентів педагогічних спеціальностей до виховання соціально здорових підлітків.

Таким чином, починаючи з першого курсу навчання, у практиці викладання навчальних дисциплін, передбачених навчальним планом

підготовки майбутніх учителів (наприклад, «Вступ до фаху», «Педагогіка», «Психологія» та інших), а також в рамках відповідних спецкурсів важливо застосовувати такі методи та методичні прийоми навчання, які сприяли б формуванню у студентів розуміння актуальності проблеми виховання соціально здорової молоді, а також значущості професії педагога у зазначеному контексті.

Нажаль, у доступній нам літературі не виявлено досліджень, присвячених питанням підготовки майбутніх учителів до формування соціального здоров'я підлітків. Між тим, окремим теоретичним та практичним питанням виховання соціальної молоді на сьогодні присвячено ряд дисертаційних досліджень вітчизняних (В. Б. Мягких, В. М. Шкуркіна) [1; 2] та зарубіжних вчених (О. Є. Ноянзіна, О. М. Приступа, О. О. Сивіцка) [3; 4; 5].

Отже, вищезазначене зумовило встановлення **мети** даної статті, яка полягає у характеристиці авторських методичних прийомів у контексті формування у студентів педагогічних спеціальностей мотивації до виховання в майбутній професійній діяльності соціально здорових учнів.

Характеризуючи авторські розробки, а саме методичні прийоми, зазначимо, що сам процес формування у студентів мотивації до виховання у майбутній професійній діяльності соціально здорових підлітків має відбуватись протягом усього періоду навчання у ВНЗ. Так, на першому курсі, на наш погляд, цілком виправдано застосувати методичний прийом, умовно названий нами «Естафета», який можна застосовувати на практичних заняттях навчальної дисципліни «Вступ до фаху».

Суть методичного прийому, а також алгоритм його впровадження полягає у наступному: викладач розподіляє студентів на дві-три мікрогрупи; після цього перед студентами ставиться завдання, яке полягає в тому, щоб кожен представник конкретної мікрогрупи зробив по одному запису на дошці (лише декілька слів), бажано одне слово, яке б найповніше характеризувало значущість педагогічної професії взагалі, зокрема у контексті формування соціального здоров'я підлітків.

При цьому студентам кожної команди слід якомога швидше зробити запис на дошці (тобто, намагаючись швидко переміщуватись до дошки та на своє місце відповідно для передання естафети іншому представникові своєї мікрогрупи), що зображено на рис. 1. Таким чином, за встановлений викладачем проміжок часу, студентам потрібно зробити якомога більше записів відповідних слів. Крім того, вкрай важливою умовою для перемоги команди є те, щоб записані слова якнайповніше характеризували значущість педагогічної професії для виховання школярів взагалі, та формування соціального здоров'я підлітків зокрема.

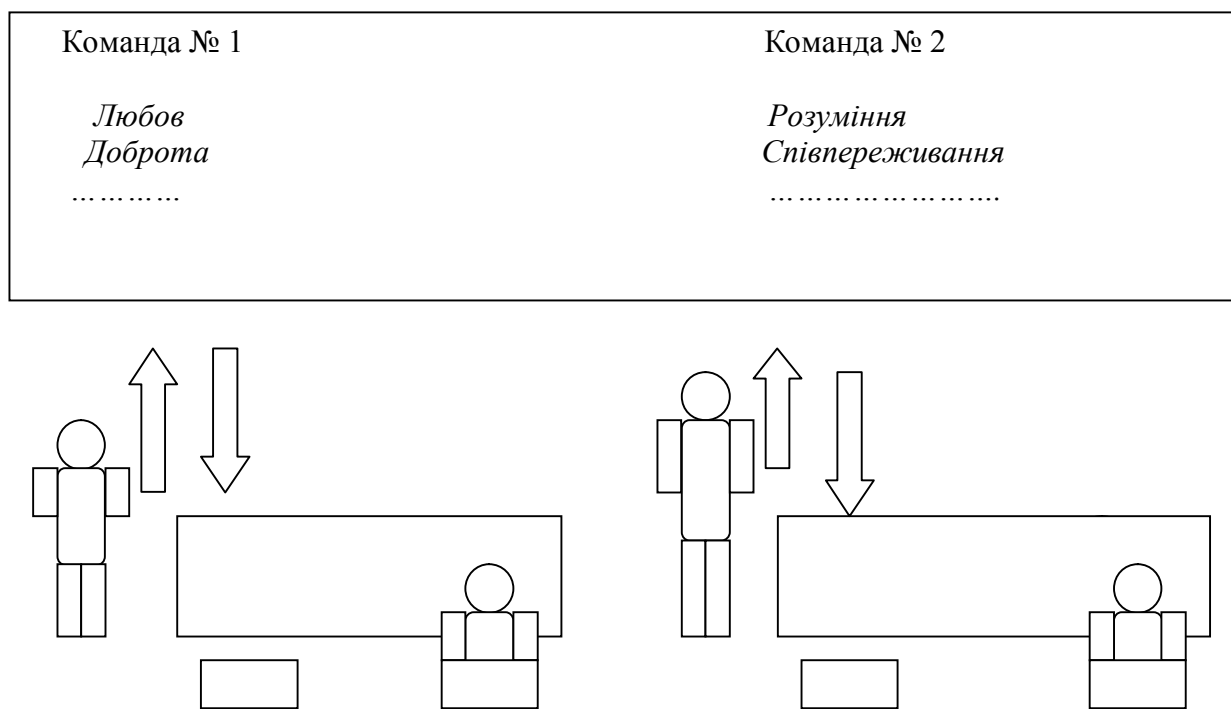

Рис. 1. Схематичне зображення переміщення студентів по аудиторії у застосуванні методичного прийому «Естафета»

Якщо дозволяє час, студенти мають можливість по другому разу зробити запис на дошці, дочекавшись своєї черги. Після того, як викладач зупиняє час, студенти кожної групи (приймають участь усі представники групи) мають розташувати записані слова (фрази) у порядку їх найбільшої важливості, відповідно поставленого перед ними завдання (що можна зробити, наприклад,

пронумерувавши їх) та характеризують кожне записане слово, намагаючись за допомогою його характеристики обґрунтовано довести важливість педагогічної професії у зазначеному вище контексті.

Таким чином, за допомогою описаного вище методичного прийому, на наш погляд, по-перше, забезпечуватиметься достатньо висока щільність заняття (або його фрагменту) за рахунок активізації студентів, по-друге, створюватиметься відчуття у студентів єдності комадних дій, по-третє, за рахунок суміщення інтелектуальної та частково фізичної мобілізації у студентів розвиватиметься швидкісне мислення, по-четверте, набуття нових аргументів значущості професії педагога щодо виховання соціально здорових підлітків сприятиме переконанню студентів (або затвердженню в думці) про правильність обраної спеціальності.

Наступний методичний прийом, який ми назвали «Переконай песиміста», можна застосовувати на другому курсі, наприклад, при вивченні таких навчальних предметів, як «педагогіка», «психологія» та інших. Відповідно до умов застосування даного методичного прийому, студенти розподіляються на команди (дві-три), після чого перед ними, наприклад, ставиться завдання: «Аргументуйте, чому, на Вашу думку, професія педагога є найголовнішою серед усіх інших професій у контексті виховання соціально здорової молоді». Після того, як студенти обговорили завдання та розподілили між собою аргументи відповідно поставленого завдання, кожна група отримує можливість переконати групу «песимістів», які обираються з числа академічної групи складом 3-5 чоловік.

Переконання відбувається таким чином, щоб кожен з представників групи мав навести хоча б по два-три аргументи. Представники ж групи «песимістів» наприкінці наведення аргументів, або (інколи) після окремо наведеного аргументу, мають можливість певним чином показувати свою непереконаність, але, відповідно до встановлених умов, робити це так, щоб дане дійство відбувалось лише у випадках дійсно непереконливих аргументів, щоб, таким чином, стимулювати студентів до подальших більш аргументованих

перекохань. В разі ж доречних та переконливих аргументів група «песимістів», по закінченню переконання, підсумовують висловлювання кожної окремої мікрогрупи, виявляючи таким чином переможців. Саме тому, до числа групи «песимістів» мають входити найбільш об'єктивні студенти та, відповідно, ті майбутні вчителі, у яких мотивація до майбутньої професійної діяльності є високою. Натомість, переконувати умовно названих «песимістів» мають саме ті студенти, у яких не виявлено високої мотивації до педагогічної діяльності взагалі, або якщо вона останнім часом втрачалась (знижувалась). Це, у свою чергу, можна дослідити викладачеві за допомогою таких параметрів, як: прагнення до навчання або його відсутність; епізодичні висловлювання проти майбутньої професії (наприклад, незадоволення майбутньою зарплатнею); критика набуваної спеціальності тощо.

Зазначимо, що при застосуванні даного методичного прийому викладачеві важливо слідкувати, щоб до групи «песимістів» не потрапив студент, який дійсно має песимістичний настрій стосовно своєї майбутньої професії, оскільки в даному випадку, по-перше, він може поводити себе некоректно по відношенню до студентів, які переконують у зворотньому, по-друге, вислуховуючи аргументи на користь значущості педагогічної професії, (що також частково може впливати на зміну його поглядів), студент є пасивним й, таким чином, зміна його поглядів може відбуватись значно повільніше порівняно з тим, якщо він сам шукатиме такі аргументи. Таким чином, застосування описаного вище методичного прийому, на наш погляд, спонукатиме студентів замислитись над важливістю проблеми формування соціального здоров'я сучасних підлітків, саме тих майбутніх педагогів, у яких рівень сформованості мотивації до виховання соціально здорових учнів на той момент є не достатній.

На третьому та четвертому курсі, на наш погляд, доцільно застосовувати більш складний методичний прийом, умовно названий нами «Інтелектуальна розминка з м'ячем». Даний методичний прийом здійснюється у вигляді гри, яка починається з того, що викладач, після розділення студентів на дві команди

(підгрупи) та їх розміщення у формі кола (одна команда напроти іншої), що зображено на рис. 2, повідомляє майбутнім учителям умови гри, а також обрає експертів не менше чотирьох (що обумовлюється складністю оцінення дій студентів).

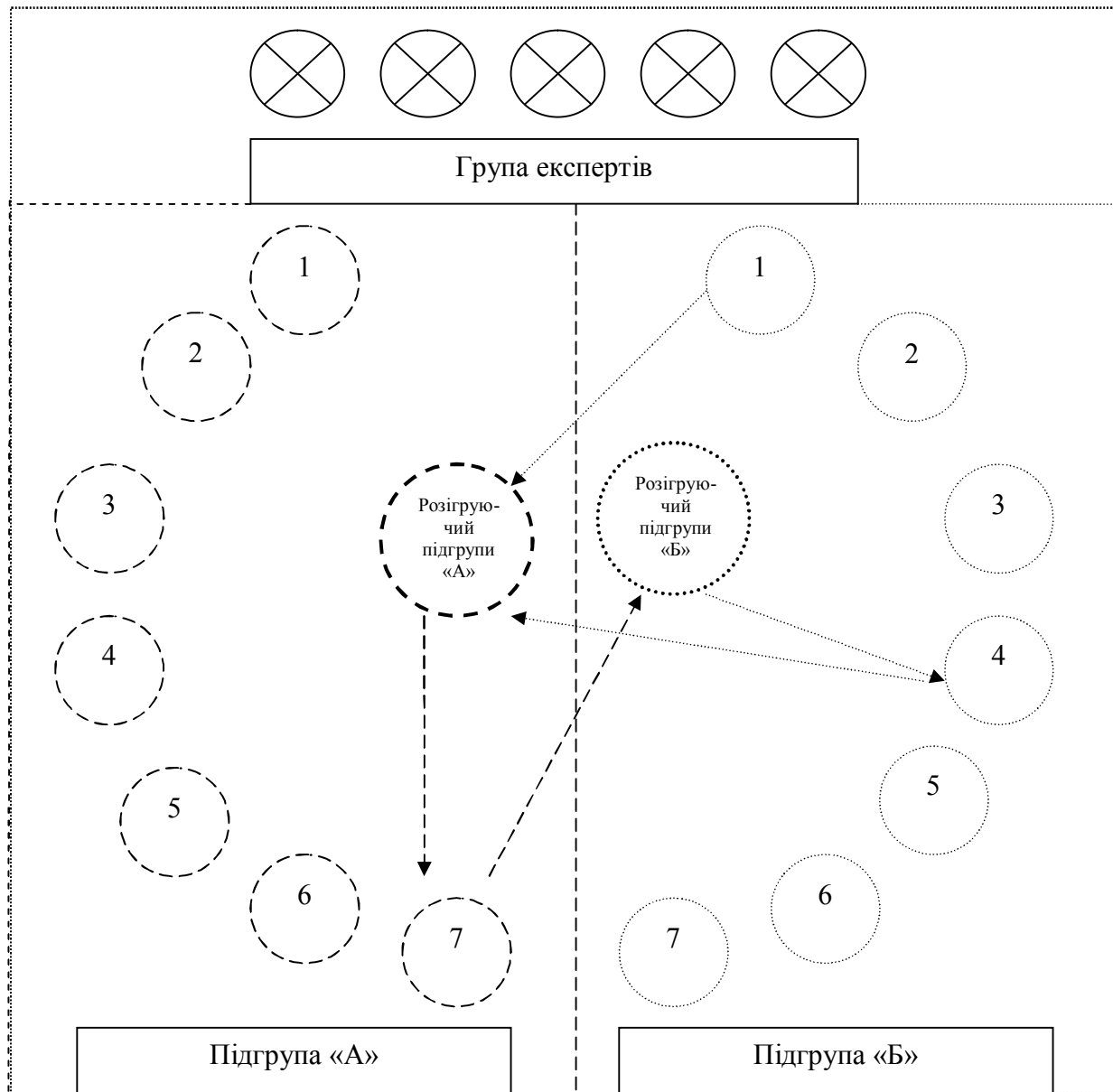

Рис. 2. Схематичне зображення організації та проведення методичного прийому «Інтелектуальна розминка з м'ячем»

Умови гри полягають у наступному: представник однієї з команд (на рисунку гравець № 1 підгрупи «Б») має спрямовувати м'яч у напрямку «розігруючого» протилежної команди, який розміщується посередині кола. Важливо зауважити, що для даної гри підбирається спеціальний, легкий м'яч,

(який повільно переміщається у просторі), що, перш за все, обумовлюється місцем проведення гри, не передбаченим для гри зі звичайним мячем, який, в разі невдалої ловлі одного з гравців, може спричинити небажані наслідки (наприклад, попадання м'яча у скло вікна).

Отже, спрямовуючи м'яч у бік розігруючого протилежної команди, гравець одночасно має вимовити будь-яке слово (це можуть бути тварини, речі тощо). Розігруючий, у свою чергу, отримавши м'яч у короткий строк (2 – 3 секунди) має прийняти рішення кому саме з гравців своєї команди (на рис. 2 гравцеві № 7) слід віддати м'яч й, відповідно, право на стислий вислів (від 30 секунд до 2 хвилин).

Важливість вибору гравця обумовлюється тим, що, відповідно до правил гри, учасник, який отримав м'яч від розігруючого своєї команди, має логічно зв'язати «слово», вимовлене гравцем протилежної команди з проблемою формування соціального здоров'я сучасних підлітків.

Такий логічний зв'язок має відбуватись за однією з заздалегідь оголошених викладачем рубрик, а саме: а) актуальність проблеми формування соціального здоров'я підлітків; б) місце вчителя у вихованні соціально здорових школярів; в) безпосередньо сам процес формування соціально здорових учнів.

У зв'язку з цим, розігруючий, швидко оцінюючи складність логічного зв'язку промовленого слова (представником протележної команди) з проблемою соціального здоров'я має, правильно розподіляючи сили гравців своєї команди (маємо на увазі здібності швидко мислити та теоретичну підготовленність з питань формування соціального здоров'я учнів), передати м'яч тому, хто зміг би здійснити найбільш вдалий логічний зв'язок з проблемою соціального здоров'я. Такий розрахунок є вкрай важливий, оскільки кожний гравець підгрупи (відповідно умов гри) не має права вступати в гру двічі поки усі представники підгрупи не зможуть прийняти у ній активну участь. Між тим, «розігруючий» може відповідати двічі, якщо в цьому виникатиме, на його погляд, потреба.

Наведемо один з фрагментів гри з власної практики. Гравець підгрупи «Б», спрямовуючи м'яч до «розігруючого» протилежної команди, промовляє слово «Сова», (що допускається відповідно зазначених вище умов гри). Промова гравця підгрупи «А»: «Сова є символом мудрості. У теперішній час кожний вчитель має проявляти мудрість у вихованні сучасної молоді. Таким чином, він має мислити превентивно, попереджуючи підлітків від небажаних наслідків, що можуть виникати в умовах сучасного існування. Тобто, сучасний вчитель має не тільки озброїти знаннями власного предмету, але й підготувати до взаємодії особистості в складних умовах сьогодення. Вчитель має більше уваги приділяти внутрішньому світу учня, відчувати його та оберігати, виявляти схильності до гарного й розвивати їх, та уберігати від поганого».

Після цього гравець групи «А», який мав здійснити логічний зв'язок «слова» з однією з зазначених вище рубрик, а саме «місце вчителя у вихованні соціально здорових школярів», який передавав м'яч розігруючому підгрупи «Б», промовляє слово «ліс». Гравець № 4 підгрупи «Б»: «Нині в Україні надзвичайно велика кількість молоді, що вживає алкоголь і наркотики. Їх численність можна навіть порівняти з кількістю дерев у лісі, які потребують уваги та допомоги. Таких дітей та підлітків неможна ігнорувати, їм потрібно здійснювати всіляку допомогу та психологічну підтримку перш за все на державному рівні!» і т.д.

Отже, застосування зазначеного методичного прийому у вигляді гри, на наш погляд, сприятиме, по-перше, встановленню у студентів домінанти на проблемі соціального здоров'я сучасних підлітків, по-друге, розвитку у майбутніх учителів логічного мислення, по-третє, виробленню здатності швидко відповідати, виділяти головне, по-четверте, підвищенню розуміння важливості виховання соціально здорових підлітків, формуванню мотивації до здійснення зазначеного процесу у майбутній професійній діяльності, й, нарешті, по-п'яте, підготовці до більш складної розумової діяльності з питань формування соціального здоров'я, яка передбачається на третьому та четвертому курсах навчання.

Отже, вищезазначене спонукає нас до наступних **висновків**: проблема виховання соціально здорових учнів та, відповідно, підготовки майбутніх учителів до здійснення цього процесу останнім часом набуває все більшої актуальності; важливого значення у контексті підготовки студентів педагогічних спеціальностей до формування соціального здоров'я підлітків набуває пошук методів та методичних прийомів навчання, спрямованих на підвищення у майбутніх учителів мотивації у зазначеному контексті з урахуванням специфіки окресленої проблеми; запропоновані авторські методичні прийоми навчання сприятимуть формуванню у студентів мотивації до виховання соціально здорових сучасних підлітків.

Перспективи дослідження полягають у подальшій розробці методів та методичних прийомів навчання у контексті формування у майбутніх учителів професійно важливих якостей щодо виховання соціально здорових учнів, враховуючи специфіку зазначеної проблеми.

Література

1. **Мягких В. Б.** Соціальне здоров'я молоді в умовах сучасного українського суспільства : дис... канд. соціол. наук : 22.00.04 / Дніпропетровський національний ун-т. Кафедра теорії і історії соціології. – Д., 2006. – [225] арк. : табл. — Бібліогр. : арк. 185-202. <http://www.lib.ua.ru> 14.06.2010

2. **Шкуркіна В.М.** Формування соціального здоров'я дітей-сиріт підліткового віку в загальноосвітніх школах-інтернатах: Дис... канд. пед. наук: 13.00.05 / Шкуркіна Вікторія Миколаївна. – Х., 2006. – 225 с.

3. **Ноянзина О.Е.** Особенности отражения проблем социального здоровья молодежи в массовом сознании населения в условиях распространения социально-обусловленных заболеваний : на материале социологических исследований в Алтайском крае : Дис. ... канд. социолог. наук : 22.00.04 / Ноянзина Оксана Евгеньевна. – 2006. – Барнаул. – 237 с.

4. **Приступа Е. Н.** Социально-педагогическая профилактика девиаций социального здоровья школьника : Автореф. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 – теория и методика обучения и воспитания (социальное воспитание в разных образовательных областях и на всех уровнях системы образования / Приступа Елена Николаевна – М., – 2008 – 42 с.

5. **Сивицкая Е.А.** Педагогическая система формирования социального здоровья учащихся общеобразовательной школы : На материале города Салехарда : дис. ... кандидат педагогических наук : 13.00.02 «Теория и методика обучения и воспитания (по областям и уровням образования)» / Елена Алексеевна Сивицкая. – 2005. – М., – 190 с.

Babich V.I.

Forming of motivation of the future teachers to upbringing socially healthy teenagers – is an important part of professional training in universities.

The article is devoted to topical issues of upbringing of social health of modern teenagers. An important place in the article is given to search for solutions of problems of upbringing socially healthy young people generally and teenagers in particular. A special place in the article is given to particular aspects of improving the process of preparation of future teachers to upbringing of socially healthy teenagers. It is actualized questions of development of new forms, methods and techniques of teaching students of pedagogical specialties taking into account the specific of the problem of forming social health of modern teenagers. With the purpose of resolve the issue of formation of future teachers of motivate to the formation of social health of teenagers are offered authors designs, in particular methodical techniques of training, directed on the formulation at students interest to problems of upbringing of social health of young people, the desire to replenish knowledges in this context, the implementation of this process in practice in general education institutions and so on. Methodical technique «The relay race» is aimed to the awareness of the students the significance of the profession of teacher concerning upbringing of social healthy teenagers. Methodical technique «Will convince a pessimist» involves the formation in future teachers of a positive attitude and desire to direct the efforts for the formation of social health of students in professional activities. Methodical technique «Intellectual warm up with a ball» promotes the development of future teachers of logical thinking, to increase understanding of the importance upbringing of social healthy teenagers, promotes the formation in students motivation to implement this process in future professional activities.

Key words: social health, professional training, future teachers.

Відомості про автора

Бабич Вячеслав Іванович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фізичної реабілітації і валеології, докторант кафедри соціальної педагогіки Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Основні наукові інтереси зосереджені навколо проблем підготовки майбутніх учителів до формування соціального здоров'я школярів.

Стаття надійшла до редакції 21.02.12

Прийнято до друку 26.04.13